

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУДОВОЇ РЕФОРМИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

УДК 347.97/.99

О. З. ХОТИНСЬКА-НОР

кандидат юридичних наук, доцент, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ

У статті проаналізовано існуючі у вітчизняній та зарубіжній доктрині підходи до поняття реформи як форми суспільних змін та викладено авторський погляд на теоретичні основи, яким повинен відповідати процес реформування у сфері судової влади. Оперуючи здобутками наук соціології, філософії, менеджменту формулюються вимоги, яким повинна відповідати судова реформа, як то: прогресивність, прогнозованість, цілеспрямованість, наукова обґрунтованість, гнучкість, мотивованість, змістовність, послідовність, незворотність; крім того, судова реформа має бути інформаційно забезпечена, економічно доцільна, соціально виправдана та політично скоординована.

Ключові слова: *судова реформа, теорія судової реформи, судова система, судова влада.*

SOME CONSIDERATIONS FOR A
THEORY OF JUDICIAL REFORM

Hotynska-Nor O. Z.

Received: 16 Apr 2015.

Протягом усього часу існування України як незалежної держави, що розвивається під гаслом «побудови правової держави», судова влада та судова система країни перебувають у стані перманентного реформування. У сучасному суспільстві реформи визнаються найкращим шляхом прогресивного розвитку. Однак, сьогодні можна констатувати, що кроки, здійсненні на шляху досягнення якісних змін у сфері судового захисту прав та інтересів громадян, є непослідовними, багато в чому хаотичними та необґрунтованими. Відтак судова реформа не лише не досягає задекларованої мети, а й загрожує обернутися протилежними цілям результатами.

Попри значну кількість наукових праць, в яких йдеться про судову реформу, здебільшого увага авторів зосереджується на практичних аспектах реалізації тих чи інших законодавчих кроків, або ж коментуванні здійснених заходів. В той час як глибокої теоретичної розробки потребують питання методології та формування цілісної доктрини реформування у сфері судової влади. Лише такий підхід може забезпечити успіх реформ у досягненні поставлених цілей. Як слушно зазначає С. Ю. Обрусна, особливості та перебіг здійснення реформи відображають певний рівень як загальнотеоретичної правової думки, так і стан концептуальних та доктринальних розробок цієї проблеми в юридичній науці; тому важливо, щоб

реформаторський процес розглядався як значуща наукова проблема [8].

Зауважимо, що саме у дисертації С. Ю. Обрусної на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук на тему «Адміністративно-правові засади реформування судової системи України» опосередковано, акцентуючи увагу на управлінській діяльності у сфері реформування судової системи, аналізуються питання формулювання понять «судова реформа», «системна судова реформа», визначаються етапи її проведення [9].

У свою чергу Л. М. Москич, праці якої, безумовно, заслуговують на увагу, розглядає процес реформування судової системи з точки зору характеру змін та їх напрямків, виділяючи способи реформування судової системи [7].

Міркування вказаних науковців досить органічно поєднуються та у сукупності з думками таких знаних учених як В. Д. Бринцев, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевий, В. В. Долежан, В. Т. Маляренко, І. В. Назаров, В. Т. Нор, Д. М. Притика, В. В. Сердюк та інші, праці яких взято за основу нашої статті, можуть розглядатись як теоретико-методологічні основи судової реформи, однак потребують узагальнення та подальшого розвитку.

Метою цієї публікації є узагальнення сучасних теоретичних поглядів на сутність реформ як форми суспільних змін та вироблення на цій основі визначальних характеристик, яким повинна відповідати судова реформа в державі.

Вивчення реформування як явища та процесу у сфері судової влади має свої особливості, пов'язані з дослідженням спільних рис, характерних для всіх реформ, зокрема: логіки, передумов, закономірностей перебігу та обмежень переростання в процеси з наслідками, протилежними цілям реформування.

Енциклопедична література здебільшого дає усталене визначення терміну «реформа», опираючись на його латинське або ж французьке походження (фр. *reforme*, від лат. *reformare* – перетворювати, поліпшувати), як процесу кардинальних, часто тривалих за часом перетворень відповідних сторін суспільного життя, державно-правових інститутів, окремих структур тощо; реформи, як правило, модернізують і змінюють форму та зміст відповідних суспільних відносин, не порушуючи при цьому їхніх принципових засад [19, 303]. Формально реформа – нововведення будь-якого змісту, однак реформою зазвичай називають більш-менш прогресивне перетворення [1, 597].

Російський професор Марк Рац «реформами» називає суспільно значимі перетворення, по-перше, спрямовані на ті чи інші системи життя і діяльності (а не на об'єкти); по-друге, пов'язані з необхідністю оновлення цих систем, приведенням їх у відповідність з умовами, що змінюються, зі зміненним діяльнісним контекстом; по-третє, проводяться більш-менш продумано та планомірно – так, щоб не порушувати функціонування систем життєдіяльності, що склалися [14].

З точки зору соціології, реформи – це різновид соціальних змін, який означає перетворення певної сфери суспільного життя або всієї соціальної системи; вони передбачають поступові еволюційні зміни соціальних інститутів, сфер життєдіяльності, соціальної системи загалом; вони, як правило, ініціюються «згори» (законодавчі акти) і спрямовані на вдосконалення системи без її якісних змін [16, 171]. Ці особливості реформи як різновиду соціальних змін відрізняють її від революції (швидкі, радикальні зміни, які є руйнівними для певної системи), модернізації (прогресивні соціальні зміни, в результаті яких соціальна система поліпшує параметри свого функціонування) та кризи (цим

поняттям позначають перехідний етап соціальної системи, що передбачає радикальні зміни для розв'язання гострих соціальних потреб).

З цієї позиції, слід зауважити, що ретроспективний аналіз наслідків запроваджуваних новацій у сфері вітчизняної судової влади свідчить, що досить часто реформою іменувались зміни цілком іншого характеру. Наприклад, зміни у судовій системі, зумовлені прийняттям Закону України від 7 липня 2010 року «Про судоустрій і статус суддів», дають підстави говорити про модернізацію у сфері судової влади, але не про етап судової реформи чи, тим паче, нову реформу.

Крім того, ми не поділяємо думку А. М. Москвич, яка стверджує, що характер змін будь-якого об'єкта, в тому числі й судової системи держави, як ознака процесу реформування, може бути радикальний, тобто революційний, і еволюційний, заснований на вдосконаленні його діяльності [7]. Коли мова йде про реформу, місця революційним змінам немає. Щоправда бувають випадки, коли реформи в суспільстві відбуваються надто повільно і поверхово. В такому разі бажання прискорити перетворення, надати їм певний динамізм революційності породжує зміни, що поєднують риси реформ та революцій. Ю. Сурмін і М. Туленков позначають такий тип змін поняттям «докорінна реформа», вказуючи на його суперечливість, оскільки він відповідає випадку відсутності різкого поділу між двома протилежними формами суспільного розвитку [17, 113–114]. У свою чергу В. Лексін та А. Швецов, досліджуючи питання реформ, роблять висновок про суспільну шкідливість та безперспективність поєднання форм і технологій реформ і революцій (проведення реформ революційними методами), оскільки такі зміни багато в чому супроводжуються тими ж самими негативними

суспільними явищами, що й революції (насильство, тоталітарний спосіб впровадження, гостре політичне протистояння, аномально висока ціна змін тощо) [6, 16–17].

Як у будь-якій соціальній системі у судовій системі процеси реформування повинні відповідати певним принципам (постулатам), а саме: мети, ціни, засобів, стабільності, альтернатив, відповідальності та правових гарантій [10].

Принцип мети: кожна цивілізована реформа має своєю метою добробут і прогрес суспільства. У цьому контексті говорити, що реформи націлені на побудову ринкового господарства або соціалістичного суспільства, означає не сказати головного – як будуть жити люди в умовах тієї чи тієї моделі країни. Отже, реформаторські дії є лише засобом, який завжди є вторинним відносно мети. А власне мета відома, це – народний добробут.

Принцип засобів: досягнення найбільш благої мети не може обійтися без використання болючих засобів. Але цивілізований шлях проведення реформи передбачає, що про них потрібно говорити заздалегідь. І понад те – намагатися захистити суспільство від їх впливу. Всі засоби перерахувати навряд чи можливо, але ті з них (і особливо соціально спрямовані), без яких реформи не відбудуться, необхідно закріпити на законодавчому рівні та вивести із зони політичних провокацій у зону конструктивних дій.

Принцип стабільності: жодна реформа не повинна стимулювати кризу чи вести суспільство від поганого до доброго через жахливе.

Принцип ціни: кожен реформатор мусить визначити ціну, яку суспільство має заплатити за зміни. Ціна реформи – це кількісне вираження тих граничних навантажень на суспільство, про які потрібно відкрито заявити і за межі яких не можна

переступати. Фактично йдеться про суспільні гарантії того, що впроваджувані реформи досягнуть своєї мети, не перевищивши ціни над результатами.

Принцип альтернатив: щоб реформа стала незворотною, на кожному її кроці потрібно передбачити альтернативні рішення, і у випадку необхідності слід застосовувати резервні механізми зміни тактики, тимчасові відступи тощо. Реформа має бути гнучкою.

Принцип відповідальності: ті, кому суспільство довіряє проведення реформи (від депутатів різних рівнів і до Президента), а також ті, кого воно наймає для проведення реформи (адміністрації різних рівнів та уряд), повинні особисто відповідати за узгодження задекларованих цілей, ціни реформаторства і реальних параметрів життя суспільства.

Принцип правових гарантій: кожен крок реформи потребує законодавчого та правового підкріплення. І жодне з прийнятих рішень не повинно мати зворотної сили. Ось чому необхідно заздалегідь уявляти не тільки зміст, а й технологію проведення реформи.

Як соціальний інститут судова система є продуктом людської діяльності та змінюється під її впливом. Однак, як і будь-який свідомо спроектований інститут, вона ніколи не функціонує відповідно до проекту, що обумовлено ненавмисним наслідками, які неминуче мають місце при цілеспрямованому конструюванні інститутів. Так відбувається тому, що створення нових інститутів впливає на інші інститути та членів суспільства і викликає в них складні реакції та зворотну взаємодію.

У контексті зазначеного варто згадати раціональну філософію Карла Поппера, який зауважив, що завдання науки полягає у тому, щоб передбачити, наскільки це можливо, наслідки наших дій. Будь-яка спланована зміна це експеримент, що

прирощує наші знання. Однак найбільш інформативні такі експерименти, які проводять поетапну зміну соціальних інститутів. Адже тільки так ми можемо з'ясувати, як вписати одні соціальні інститути в рамки, які задаються іншими соціальними інститутами, і влаштувати так, щоб вони служили нашим намірам. Тільки у такому сенсі ми можемо робити помилки та вчитись на них, без ризику того, що наслідки тяжкого положення справ відіб'ють у нас бажання наступних реформ [11, 205–206].

Викладене дозволяє сформулювати тезу про те, що судова реформа повинна відповідати таким характеристикам як прогресивність, прогнозованість, цілеспрямованість, наукова обґрунтованість, гнучкість, мотивованість, змістовність, послідовність, незворотність. Крім того, судова реформа має бути інформаційно забезпечена, економічно доцільна, соціально виправдана та політично скоординована.

Судова реформа повинна бути затребуваною суспільством. Відтак постає питання щодо причин, які спонукають до неї, та ініціативи її проведення.

Знову звертаючись до основ соціології, зауважимо, що зміни у будь-якій соціальній системі відбуваються, у першу чергу, на основі важливих відкриттів і нововведень, тобто інновацій. Під цим поняттям розуміють комплексний процес створення, поширення та використання нового практичного засобу (нововведення) для задоволення людських потреб, а також пов'язані з цим нововведенням зміни в соціальному середовищі [16, 173].

Судова система завжди буде віддзеркаленням того суспільства, в якому вона функціонує. Тому разом із суспільством вона повинна реагувати на нововведення різного роду: науково-технічного, організаційно-управлінського, економічного, соціального, сприймати та засвоювати їх.

Це забезпечить її динамічність та упередить можливі регресивні явища.

Прикладом того як судова система реагує на науково-технічний прогрес є запровадження автоматизованої системи документообігу в судах, функціонування електронного реєстру судових рішень, можливість проведення судових засідань в режимі відеоконференції, наявність офіційних сайтів судових органів тощо. Всі ці заходи є результатом фактичного використання новітніх технологій і їх законодавчого закріплення у сфері судової влади, що неминуче в інформаційному суспільстві. Як зазначає Н. В. Кушакова-Костицька, унаслідок такої саморегуляції суспільства, коли інформатизація, автоматизація, віртуалізація процесів є невід'ємною складовою всіх сфер життєдіяльності, уже нині можна казати про певні позитивні рухи і в напрямку судової реформи, а саме: підвищення відкритості та доступності судочинства, загальної ефективності та прискорення всіх судових процедур, ускладнення корумпованості та інших негативних явищ, що викликають обурення і формують правовий нігілізм у населення протягом десятиліть [5].

Однак, вказані нововведення у більшій мірі є чинниками модернізації судової системи, оскільки завдяки їм поліпшуються параметри її функціонування: судова система стає більш доступною, відкритою, зрозумілою, ефективною.

Щоб вести мову про необхідність реформування судової системи суспільні процеси повинні носити глобальний характер. Інакше кажучи, існуюча судова система повинна бути неспроможною задовольняти потребу суспільства. Саме такі обставини мали місце у 90-х роках, коли у державі відбулася зміна політичного режиму, типу економіки, почав розвиватись інститут приватної власності тощо. Це потребувало масштабних змін у правовій інфраструктурі. Необхідно

було створити незалежну та деполітизовану судову систему, вільну від державного контролю, здатну бути оплотом здобутих політичних та громадянських прав. Наріжним каменем того часу була незалежність судової влади.

Сьогодні причиною, що зумовлює необхідність подальшого реформування у сфері судової влади, здебільшого називають високий рівень недовіри громадян, який протягом останнього десятиріччя має тенденцію до зниження. Однак, перш ніж братись за реформи, слід з'ясувати, що лежить в основі цієї недовіри, адже, зважаючи на специфіку судової діяльності, у більшості випадків одна із сторін залишається незадоволеною її результатом, а отже – судовою системою. За даними соціологічних досліджень перше місце серед причин недовіри громадян до судової системи посідає корумпованість суддів [13]. Тому зусилля слід прикладати у напрямку подолання цього явища у суддівській спільноті. Ще одним вагомим фактором є потреба вивчити громадську думку щодо судової системи у порівнянні з іншими державними інститутами, як то парламент, уряд, президент. Це дасть уявлення про стан правової системи держави у цілому та дозволить зробити висновки про необхідність системних реформ, що потребуватиме іншого формату безпосередньо судової реформи.

В Україні судову реформу прийнято розглядати як складову правової реформи, яка, за визначенням О. І. Ющика, по суті справи зводиться до зміни функціонування державного апарату, диференціація функцій якого виявляється об'єктивною основою видової класифікації правових реформ [20, 396].

Концептуальне уявлення про правову реформу було запроваджено у науковий і політико-правовий обіг вченими Інституту законодавства Верховної Ради України, які в 1997 році за дорученням парламенту

розробили Загальну концепцію державно-правової реформи в Україні [12].

Загальне поняття правової реформи, відображаючи її суттєві визначення, без яких вказане явище не існує, зводиться до того, що будь-яка правова реформа завжди є особливим управлінським рішенням, розпочинається панівною елітою (верховною державною владою) внаслідок об'єктивної зміни умов функціонування державного апарату та викликаного цією зміною порушення єдності державної влади; це змушує верховну владу відновлювати вказану єдність, породжує її заінтересованість у зміні існуючого режиму законності та прагнення до встановлення іншого режиму, який реалізується в діяльності, спрямованій на реорганізацію державного апарату, у виконанні зазначеного владного рішення [21, 69–70].

Дане визначення містить підстави для досить важливих висновків:

1. Судова реформа як складова правової реформи держави – це, перш за все, управлінське рішення, а тому повинно відповідати ряду загальних вимог. Такими в теорії менеджменту прийнято вважати всебічну обґрунтованість, своєчасність, повноту змісту, повноважність та погоджуваність [15, 96–97; 2, 110–115].

Всебічна обґрунтованість означає необхідність прийняття рішення на основі максимально повної та достовірної інформації. Але цього не достатньо. Необхідно зробити аналіз ресурсного забезпечення, науково-технічних можливостей, цільових функцій розвитку, економічних та соціальних перспектив системи. Всебічна обґрунтованість рішення вимагає пошуку нових форм і шляхів обробки інформації.

Своєчасність передбачає, що прийняте управлінське рішення не повинно відставати або випереджати потреби і задачі соціальної системи. Передчасно прийняте рішення не знаходить підґрунтя для

реалізації, а сприяє розвитку негативних тенденцій. Запізнілі рішення поглиблюють негативні тенденції.

Повнота змісту передбачає, що рішення повинно охоплювати весь управлінський об'єкт, всі сфери його діяльності, напрямки розвитку. В загальній формі управлінське рішення повинно охоплювати: ціль функціонування і розвитку системи; засоби і ресурси, які використовуються для досягнення цієї цілі; строки виконання; порядок взаємодії між структурними одиницями і виконавцями; організацію виконання робіт на всіх етапах реалізації рішення.

Повноважність означає суворе додержання суб'єктом управління тих прав і повноважень, якими він наділений. Повинна бути збалансованість прав і відповідальності кожного органа.

Погоджуваність з прийнятими раніше рішеннями означає спадкоємність розвитку.

В. М. Колпаков із вищенаведених вимог виокремлює лише своєчасність та обґрунтованість, акцентуючи увагу натомість на таких вимогах як:

- наявність механізму реалізації;
- оптимальність;
- можливість бути реалізованим (забезпеченість відповідними ресурсами, як-то управлінськими, матеріальними, людськими, правовими тощо);
- гнучкість (можливість зміни, корекції рішення за зміни умов, ситуації);
- можливість верифікації та контролю;
- зрозумілість за формою [4].

Невідповідність реформи окресленим вимогам зводить нанівець усі зусилля в напрямку позитивних змін та отримання якісних результатів у будь-якій сфері, перетворюючи реформу на реформаторство.

Останнє, за визначенням доктора юридичних наук, професора В. Г. Гончаренка, являє собою імітацію реформування, безсистемно торкається окремих моментів інститутів і процедур та в кінцевому рахунку приводить до деяких несуттєвих кількісних змін, утворюючи хаотичність діяльності об'єктів реформування і, як правило, погіршуючи її [3].

2. Судова реформа завжди здійснюється під проводом державної влади. Тому саме заінтересованість державної влади (правлячої еліти) є вихідним моментом у її проведенні.

Відтак, актуальними для нас є твердження О. І. Ющика про те, що умови функціонування державного апарату як суб'єкта державного управління суспільством в різні епохи у різних державах неоднакові, тому і заінтересованість верховної влади в його реформуванні об'єктивно змінюється від випадкової, поверхової, зовнішньої, формальної до стійкої, глибокої, внутрішньої, змістовної, такої, що має місце незалежно від того, чи береться та наскільки енергійно верховна державна влада за здійснення реформи. У цьому об'єктивному моменті слід найперше шукати пояснення успішності чи невдачі розпочатої реформи, відповідності проголошеної цілі її фактичному результату. Звідси випливає й протилежне: чим менш визначеною є необхідність перетворень в існуючому режимі, тим нижчим у правлячої верхівки виявляється інтерес до перетворень, тим більше домінує в її діяльності об'єктивна заінтересованість у збереженні свого владного становища, яке закріплюється існуючим режимом законності [20, 390–391].

Саме історія вітчизняної судової реформи сучасної доби яскраво демонструє вищезазначене. Кожна політична сила, яка в той чи інший період приходила до влади в Україні анонсувала реформи в сфері судової влади, наголошуючи на необхідності змін в судовій системі, що

існувала при попередниках. Це свідчить про відсутність в Україні реальної незалежності судової влади та стійке бажання правлячої верхівки управляти нею, кожен раз моделюючи вигідну та зручну їй судову систему під лозунгом необхідності чергових реформ.

Також слід зазначити, що саме заінтересованість державної влади як головного суб'єкта судової реформи зумовлює відносно неї низку закономірностей, які притаманні загалом політичній реформі :

1) Політична реформа неможлива без наслідків, небажаних з точки зору цілей, поставлених реформаторами.

Завжди мають місце розбіжність між задекларованою метою та реальними результатами, а також протиріччя між інтересами реформаторів та частини суспільства, яка задоволена становищем, що існувало до початку реформи. Саме тому політична реформа цілеспрямована, але не телеологічна.

Необхідна рефлексія реформаторської політики зі сторони реформаторів, їх постійна готовність до небажаних і непередбачуваних ситуацій.

2) Неможливо проводити політичну реформу, не зміцнюючи тим самим опозиційні сили, які зростають пропорційно масштабу самої реформи.

Політична реформа а ргіогі не може не мати супротивників, оскільки завжди є прихильники збереження існуючої системи. Чим масштабніша реформа, тим більший супротив вона викликатиме. Помилки реформаторів (а вони неминучі) ведуть до збільшення потенціалу противників реформи.

Відтак, усвідомлення наведених міркувань вимагає наявності в процесі реформування судової системи компромісів, що дозволить «пом'якшити» небажані наслідки та знайти оптимальний шлях необхідних змін.

У підсумку слід зазначити, що розглянуті в рамках цієї публікації теоретичні засади, на яких повинна ґрунтуватись судова реформа, є запорукою її успіху та слугуватимуть предметом наших подальших досліджень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Большой юридический словарь* / [под ред. А. Я. Сухарева, В. Д. Зорькина, В. Е. Крутских]. – М. : Инфра-М, 1997. – VI. – 790 с.
2. *Державне управління* : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, Л. Ю. Гордієнко ; під ред. А. Ф. Мельник. – 2-ге. вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2004. – 342 с.
3. *Гончаренко В. Г.* Реформи і реформаторство / В. Г. Гончаренко // *Адвокат*. – № 8. – 2014. – С. 5–8.
4. *Колпаков В.* Как мы принимаем решения? / В. Колпаков // *Персонал*. – 2002. – № 8. – С. 54–61.
5. *Кушакова-Костицька Н. В.* Електронне правосуддя: українські реалії та зарубіжний досвід / Н. В. Кушакова-Костицька // *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. – № 1. – 2013. – С. 103–109.
6. *Лексин В. Н.* Общая теория реформ. Контуры и система исследования / В. Н. Лексин, А. Н. Швецов // *Теория и практика организации проведения реформ* : сб. трудов / [ред. В. Н. Лексин]. – М. : УРСС, 1995. – С. 6–51.
7. *Москвич Л. М.* Методологічні засади судової реформи в Україні [Електронний ресурс] // *Проблеми законності* : акад. зб. наук. пр. / [відп. ред. В. Я. Тацій]. – Х. : Нац. ун-т «ЮАУ ім. Я. Мудрого», 2011. – Вип. 117. – Режим доступу : nauka.jur-academy.kharkov.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=263&Itemid=210&lang=uk
8. *Обрусна С. Ю.* Теорія судової реформи: окремі міркування [Електронний ресурс] / С. Ю. Обрусна. – Режим доступу : http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=461%3A040313-21&catid=65%3A6-0313&Itemid=80&lang=ru
9. *Обрусна С. Ю.* Адміністративно-правові засади реформування судової системи України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / С. Ю. Обрусна ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2011. – 35 с.
10. *Осипов Г. В.* Социальное мифотворчество и социальная практика / Г. В. Осипов. – М. : Норма, 2000. – 543 с.
11. *Поппер К.* Открытое общество и его враги : Том 1 : Чары Платона [пер. с англ. ; под ред. В. Н. Садовского]. – М. : Феникс ; Международный фонд «Культурная инициатива», 1992. – 448 с.
12. *Проект Загальної концепції державно-правової реформи в Україні*, схвалений на засіданні Вченої ради Інституту законодавства Верховної Ради України 19 червня 1997 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rc=t=j&sq=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fw1.c1.rada.gov.ua%2Fpls%2Fweb%2Fwebproc34%3Fid%3D%26pf3511%3D>

23573%26pf35401%3D66353&ei=6KYnVacGh_dS1raDgAU&usq=AFQjCNFJmTzDO248EbgAkcdGkMm8WrHWHw

13. *Проект USAID «Справедливе правосуддя»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.fair.org.ua/content/library_doc/Aug_16_2012_DMV_Interview_Tonis_TV_for_Web2.pdf
14. *Проект «Теорія реформ»* [Електронний ресурс] / [проф. Марк Рац]. – Режим доступу : <http://futureisrael.h1.ru/Ratz/Introduction-1.htm>
15. *Рульєв В. А.* Менеджмент : навч. посіб. / В. А. Рульєв, С. О. Гуткевич. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 312 с.
16. *Соціологія* : підручник / [за ред. В. Г. Городяненка]. – К. : Академія, 2008. – 544 с.
17. *Сурмин Ю. П.* Теория социальных технологий : учеб. пособие / Ю. П. Сурмин, Н. В. Туленков. – К. : МАУП, 2004. – 608 с.
18. *Тузов М. А.* Очерки классической политической философии: Становление теории реформы как альтернативы революции : учебное пособие / М. А. Тузов. – Казань : Казанский университет, 2011. – 150 с.
19. *Юридична енциклопедія* : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 1998. – Т. 5 : П–С. – 2003. – 736 с.
20. *Ющик О. І.* Теоретичні основи законодавчого процесу : монографія / О. І. Ющик. – К. : Парламентське вид-во, 2004. – 519 с.
21. *Ющик О. І.* Правова реформа: загальне поняття, проблеми здійснення в Україні / О. І. Ющик. – К. : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1997. – 190 с.

Стаття надійшла до редакції: 16.04.2015.

Рекомендовано кафедрою кримінального процесу та криміналістики

SOME CONSIDERATIONS FOR A THEORY OF JUDICIAL REFORM

Khotynska-Nor O. Z.

Abstract: The article analyzes existing domestic and foreign doctrine approaches to the concept of the reform as a form of social changes that is most useful for the development of the modern society.

It states that there is a need to develop deeply the theoretical questions of the methodology and determination of the coherent doctrine of a judicial reform.

Based on the achievements of sociology, philosophy, political science, and management, the judicial reform is required to be progressive, predictable, dedicated, scientifically valid, flexible, motivating, consistent, insightful, and irreversible. The author also concludes that judicial reform should be secure (from the information point of view), economically feasible, socially justified, and politically coordinated. The judicial reform could be successful only if these principles would be met.

The author also makes a strong focus on the background of the judicial reform because such reform should be required primarily for society, and analyzes the judicial reform as a part of the legal reform in the country. The latter makes it possible to identify two factors that determine the aspects of the judicial reform: (1) the judicial reform is a management decision, and therefore must meet several general requirements (justification, completeness

in term of content, endowments, timeliness, and adjustability); (2) the judicial reform shall be always carried out under the leadership of the government, so it has a number of common characteristics with the political reform (the political reform is impossible without the adverse effects in terms of the objectives set by its reformers, the political reform cannot a priori be without opponents, as there are always advocates of an existing system).

In the end, the author outlines the prospects of her further research in this direction.

Keywords: judicial reform, judicial reform theory, judiciary, judicial authorities.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СУДЕБНОЙ РЕФОРМЫ: ОТДЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ

Хотинская-Нор О. З.

Резюме: В статье предложено анализ существующих в отечественной и зарубежной науке взглядов на понятие реформы, в том числе судебной, а также изложена авторская позиция относительно теоретических основ, которым должен отвечать процесс реформирования судебной системы. Опираясь на основы социологии, философии, менеджмента формулируются такие требования, которым должна отвечать судебная реформа, как: прогрессивность, прогнозируемость, целенаправленность, научная обоснованность, гибкость, мотивированность, содержательность, последовательность, необратимость; кроме того, судебная реформа должна быть информационно обеспечена, экономически целесообразна, социально оправданна и политически скоординирована.

Ключевые слова: судебная реформа, теория судебной реформы, судебная система, судебная власть.